

İNCİL VƏ QURANA AİD FRAZEOLoji VAHİDLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Giriş. *İncil və Quran dünyanın abidələri kimi.* Dünyada bir çox din mövcuddur-bəhailik, buddizm, islam, yəhudilik, hinduizm, xristianlıq. UNESCO-nun qaydalarına görə bir din dünya dini hesab olunması üçün müəyyən şərtlərə uyğun olmalıdır: dünyada həddən artıq insan həmin dinə inanmalıdır və bu din dünyanın bir çox ölkəsində yayılmalı və onun hədsiz tərəfdarları olmalıdır. Dinlərin özünəməxsus müqəddəs kitabları mövcuddur. İslam dininin kitabı- Quran, xristiyan dinin kitabı-İncil, yəhudilərin müqəddəs kitabı isə Tövratdır.

İslam tək olan Allaha boyun əymək ondan başqa heç bir ilahın olmadığına inanmaqdır. İslam dininə inanan onun qaydalarına əməl edən şəxslər müsəlman adlanır. İslam dini dünyada geniş yayılmış həmçinin sürətli şəkildə yayılan dinlərdəndir. Müsəlman şəxslər Allahın buyurduqlarına əməl etməli və müsəlmanların müqəddəs kitabı olan Qurandakı ayələrə əsasən yaşamalır. İslamın beş şərti vardır: gücünün çatdığı qədər zəkat vermək; ramazan ayında oruc tutmaq; həcc ziyarətinə getmək; gün ərzində beş dəfə namaz qılmaq; kəlimeyi şəhadəti bilmək.

Quran İslam dinin müqəddəs kitabıdır. Quran Allah tərəfindən 23 il müddətində Cəbrail və Allahın peyğəmbəri olan Məhəmmədə nazil edilmişdir. Quran insanları yaxşı əməllər etməyə, pisliklərdən uzaq olmağa və tək olan Allaha inamağa dəvət edir. Quran bir elm xəzinəsidir. Uca Allah Quranda buyurur: “Biz Quranda möminlər üçün şəfa və mərhəmət nazil edirik” (əl-İsra surəsi, 82). Quran ayə və surələrdən ibarətdir. Surə sözünün mənası -şərf, dərəcə deməkdir. Surə Quranda ən az üç ayənin birləşməsindən yaranan bölümünə deyilir. Quran səmavi kitabların sonuncusudur. Bəşər mədəniyyətində Quran qədər güclü poetikaya malik ikinci bir nəsr nümunəsi meydana gəlməmişdir. Quran ayələrinin hər birində məna içərisində məna vardır. Quranın ayə və surələrinin axıcılığı, onu oxuyarkən yaranan melodiyanın insana necə təsir etdiyini dillə ifadə etmək mümkün deyildir. Qurani-Kərim yarandığı ilk vaxtlarda dini kitab olmaqla belə, həyatın ən vacib problem və məsələlərini, bütün elmləri, insanların hüquqlarını özündə birləşdirən ən böyük mənbə hesab olunurdu. Əslində baxsaq ilk vaxtlarda olduğu kimi hal-hazırda da Qurani-Kərim hələ də bu məsələlərin əsas mənbə yeridir. Dünyanın ən zəngin və dəyərli abidələrindən biridir. Quranda toxunulan əsas məsələlərdən biri də müsəlmanlara haram hesab olunan əməllərdir. Məsələn şərab içmək mövzusunda Quranda üç ayə mövcuddur. Bu ayələrdə şərabın insana ziyanı və xeyri haqqında danışılmışdır. Lakin şərabın ziyanının xeyirindən çox olduğu, insana zərər gətirəcəyi bildirilmişdir. Quran elm ilə sıx əlaqədədir. Quranın yazılması onun bəhslərindən biridir. Ərəblər öz hafizələri ilə digər tayfalardan seçildir. Onlar uzun şeirləri Quran ayələrini əzbər edərək yadda saxlaya bildilər. Quranın əzbər öyrənilməsində Peyğəmbər (s) rolu böyük olmuşdur. O Qurani-ərəblər arasında təbliğ edir insanları Quranda yazılan əməllər əsasında yaşamağa dəvət etmişdir. Quranın yazılmasında iştirak edən bir neçə şəxs tarixə düşmüşdür: Məaz ibni Cəbəl Həzrət Əli ibni Əbutalib Zeyd ibni Sabit Übey ibni Kəb və Abdullah ibni Məsud. Quran yarandığı gündən etibarən müxtəlif vasitələr üzərində yazılmışdır: xurma çubuqları üzərində; daş üzərində; kağız parçaları; müxtəlif heyvan dəriləri; dəvə və qoyun sümükləri; heyvanların qabırğaları; ipək parça; ağac; kağız. Quranın yazılma formasına gəldikdə isə burada ayələr nazil olduqca ard-arda yazılmışdır. Quranda “Bismillahir rahmənir rahim” yazılıbsa, bu o deməkdir ki, bir sürə bitib digəri başlayır. Quranda ayələrin yazılma qaydası və onun tənzimlənməsi Peyğəmbərin (s) əmri ilə olmuşdur. Quranın oxunması soldan sağa yox sağdan sola doğrudur. Buna səbəb Qurani-Kərimin ərəb dilində nazil olmasıdır. Qurani oxumaq üçün ərəb əlifbasını bilməklə yanaşı hərəkə adlanan işarələri də bilməliyik.

İncil-xristiyan dinin müqəddəs kitabıdır. İncil sözü “müjdə” olaraq tərcümə olunmuşdur. Bu kitaba həmçinin Əhdi-cədid də deyilir. Əhdi-cədid yunan dilində yazılmış iyirmi yeddi kitabdan ibarətdir. “Yəhyaya nazil olan Vəhy” Əhdi-cədidin son hissəsidir. İncildə İsa peyğəmbərin doğulması onun həyatı ölümü və yenidən dirilməsi bəhs olunmuşdur. İsa peyğəmbər xristiyan dininin peyğəmbəri sayılır. Bu din üç əsas dünya dinlərindən biri hesab olunur. Xristiyanlar İsa peyğəmbəri tanrı tanrının oğlu adlandırırlar. Və onlar belə düşünür ki Məsih bəşəriyyəti xilas edəcəkdir. Dünya dinləri sırasında tərəf sahiblərinə görə xristiyan dini birinci yerdədir. Misal olaraq deyə bilərik ki, Avropada, Afrikada və Sakit Okean adalarında bu din üstündür. Xristiyanlıq üç əsas cərəyandan ibarətdir: Katoliklik; Pravoslavlıq; Protestanlıq. Xristiyanların müqəddəs evi kilsədir. Xristiyanlıq eramızın birinci əsrində Fələstin torpaqlarında yəhudilər arasında meydana gəlmiş və zaman keçdikcə ətraf əyalətlər arasında geniş yayılmışdır. İncil kitabı İsa peyğəmbər tərəfindən yazılmayıb və ya yazdırmayıb. İncil yazıya alınmadan əvvəl şifahi şəkildə mövcud olmuşdur. Zaman keçdikcə İsa peyğəmbərin həyatı və onun təlimləri mövzusunda İncil kitabları meydana gəlməyə başladı. İncilin bir neçə əlyazmaları mövcuddur və onlar müxtəlif muzeylərdə qorunub saxlanılır. İncil kitabının ilk əlyazmaları güman edilir ki papirusların üzərində yazılmışdır.

İncilin əslinin itirilməsi və hazırda İncilin təhrif olunduğunu söyləyən müsəlmanlarla xristianlar arasında bu mövzuda mübahisələr yaranmışdır. Xristiyanlar İncilin Allah tərəfindən qorunub saxlandığına inanırlar. İncil yunan dilində yazılmışdır. Həm İncil həm də Quran müxtəlif dillərə tərcümə olunmuşdur.

İncil və Quranda istifadə olunmuş frazeoloji vahidlər. Frazeoloji birləşmələrdən bildiyimiz kimi gündəlik həyatda olduğu kimi, bədii ədəbiyyatda hətta Quran və İncildə də istifadə olunmuşdur. Frazeologiyanın təkrarını

¹¹⁸ Bakı Dövlət Universitetinin magistrantı

qarşısını almaqda rolu böyükdür. Frazeoloji birləşmələr müxtəlif yollarla yarana bilər. Quran və İncildə istifadə olunmuş elə frazeoloji vahidlər vardır ki, onlar yalnız bu kitablara məxsus ifadələrdir.

Quranda istifadə olunmuş frazeoloji birləşmələr iki qrupa ayrılır:

1. Quranda yazılmış sitatlar yəni, frazeologizmlər
2. Quranda mətn şəklindəki frazeoloji birləşmələr

Quranda işlənən frazeoloji birləşmələrin özünə məxsus özəllikləri vardır. Quranda hər bir ayə və surə çox idiomatikliyə malikdir. Bildiyimiz kimi müxtəlif dillərin öz frazeoloji lüğətləri mövcuddur. Quranda istifadə olunmuş bəzi frazeoloji vahidləri biz frazeologiya lüğətlərində görə bilərik. İncil və Quranda olan frazeoloji birləşmələri müqayisə etməli olsaq görərik ki, İncildə yazılan frazeoloji vahidlər Quranda yazılmış frazeoloji vahidlərə nisbətə daha çox yayılmış, bədii ədəbiyyatda daha çox istifadə edilmişdir. Və bu frazeoloji birləşmələrin bir hissəsi bir çox dünya dillərinə tərcümə olunmuşdur, bir hissəsi isə olduğu kimi qalmışdır. Frazeoloji birləşmələr adətən bir dildən başqa dilə tərcümə olunduqda məna əksikliyi ortaya çıxır.

Elə frazeoloji birləşmələr vardır ki, onlar İncil mənşəli olsada Quranda istifadə olunmuşdur. Məsələn: “Il est plus facile à un chameau de passer par le trou d’une aiguille qu’à un riche d’entrer dans le royaume de Dieu” – “Dəvə iynənin gözündən keçməyə qədər onlar da Cənnətə daxil ola bilməzlər.” Burada nümunədən də görüldüyü kimi hər hansı bir işin çətinliyindən və ya qeyri-mümkün olmasından bəhs edilmişdir. Bu ifadə ilk olaraq İncildə görülmüşdür. Həmin ifadəni daha aydın şəkildə təhlil edək: “Var-dövlətə güvənənlər üçün Allahın padşahlığına daxil olmaq necə də çətindir. Dəvənin iynə deşiyindən keçməsi varlı adamın Allahın padşahlığına daxil olmasından daha asandır.” (Mark 10:17-25). Quranda isə belə yazılmışdır: “Həqiqətən, ayələrimizi yalan sayanlara cənnət qapıları açılmayacaq və dəvə iynənin gözündən keçməyincə onlar Cənnətə daxil olmayacaqlar.” (Quran 7:40). İncilin bəzi təfsirciləri “dəvə” ilə “iynə gözü” sözünün arasındakı əlaqəni müxtəlif formada izahını vermişdir. Başqa bir nümunəyə baxaq. Məsələn, həm fransızlar həm də biz belə bir frazeoloji ifadə istifadə edirik: “oeil pour oeil, dent pour dent- gözə göz, dişə diş.” Bu frazeoloji ifadənin Quranda yazılmış formasına baxaq: “Biz buyurduq: cana can, gözə göz, buruna burun, qulağa qulaq, dişə diş...” (Quran 5:45). İndi isə bu ifadənin İncildə verilmiş formasına baxaq: “Kim birini öldürsə, o öldürülməkdir. Kim qonşusunun bədənini zərər vurarsa, onun özü də zərər görəkdir. Sımgə smiq, gözə göz, dişə diş...” (Lev. 24: 17 19-20). Verilmiş nümunələrdən də görüldüyü kimi İncildə verilmiş ifadə yenidən Qurani-Kərimdə istifadə olunmuşdur.

Quranda istifadə olunmuş digər frazeoloji birləşmələrə nəzər yetirək. Məsələn Quranda yazılmış -les enfants d’İsrael-İsrail oğulları. Bu ifadələri Quranda bəzi ayələrdə görürük: “İsrail oğulları! Yadınızdadırmı? Sənə verdiyim izzətin və əhdin tərəfini saxla, mən də özümü qoruyacağam.” (Quran, 2:40). İndi isə bu ifadənin Əhdi-Ətiqdəki formasına baxaq: “Biri səhərə qədər onunla güləşdi; ona qalib gəlməyəcəyini görüb Yaqubla güləşən zaman onun budunun oynaqına toxundu və Yaqubun budunun oynaqını zədələdi. O dedi: “Məni buraxın, səhər açıldı”. Yaqub dedi: “Mənə xeyir-dua verməyincə səni buraxmayacağam”. Və dedi: “adın nədir? Dedi: Yaqub. O dedi: Bundan sonra mənim adım Yaqub deyil, İsrail olacaq çünki biz Allahla vuruşmuşuq və sən insanlara qalib gələcəksən”. Yaqub soruşdu: “Adını de. O dedi: “Niyə adımı soruşursan?” Bu gözəldir. Orada ona xeyir-dua verdi”. (Yaradılış, 32:24-29). Quranda olduğu kimi Əhdi-Ətiqdə də “İsrail oğulları” ifadəsinə tez-tez rast gəlinir. Əhdi-Ətiqdəki bir başqa ifadəyə nəzər salaq: “Haqq-Taala xalqlara miras verəndə və bəşər övladlarını məskunlaşdıranda xalqlar üçün sərhədlər qoydu. İsrail oğullarının sayı qədər” (Qanunun qanunu, 32:8).

Bədii ədəbiyyatda da Quranda istifadə olunmuş bəzi frazeoloji ifadələrdən istifadə olunmuşdur.

Azərbaycanın tanınmış tənqidçi şairi Mirzə Ələkbər Sabirin işlətdiyi ifadəyə Quranda da rast gəlinir. “Elə bir hala düşərsən ki, tükün biz biz olar; Əyninə şey tapmasan; astar üz olar!”. (M.Ə.Sabir). Qurand ayəsindəki bu ifadəyə baxaq: “Allah sözün ən gözəlini (Quranı, ayələri) bir-birinə bənzər, (xəbərləri və hekayətləri, əmrləri və qadağanları) təkrarlanan bir kitab şəklində nazil etdi. Ondan, Rəbbindən qorxanların tükləri biz-biz olar.” (Quran, 39:23).

Nəticə. Verilmiş məlumatlardan da görüldüyü kimi bir çox mövzularla biz Quran və İncil arasındakı əlaqəni görə bilərik. Hər iki kitabın zənginliyi danılmazdır. Frazeoloji vahidlərin həm Qurani-Kərimdə həm də İncildəki ifadələrə necə məna çalarları qatdığını gördük. Hətta bədii ədəbiyyatla Quranda eyni istifadə olunmuş frazeoloji birləşmələrə də rast gəldik. Qurandakı bəzi ifadələr xalqın dilinin əzbərinə çevrilmişdir:

- haqq yolu, doğru yol
- kitab əhli
- həddi aşmaq və.s.

Sonda bu nəticəyə gəlirik ki, biz Quranı tərcümə etsək frazeologiyanın burada yaratdığı zəngin mənalara aydın görə bilərik.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. <https://www.evvelcevap.com/kuran-i-kerim-hangi-dille-yazilmistir/>
2. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/66921>
3. <https://az.wikipedia.org/wiki/%C4%B0slam>
4. <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ncil>
5. <https://www.hurriyet.com.tr/ramazan-ozel/dini-bilgiler/incil-nedir-ve-hangi-peygambere-indirilmistir-hangi-dinin-kitabidir-41866695>
6. <https://az.wikipedia.org/wiki/Xristianl%C4%B1q>
7. https://az.wikipedia.org/wiki/%C4%B0sa_Xristianl%C4%B1qda
8. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/kuran-alfabesi-nedir-ve-hangi-dilde-yazilmistir-sirasi-ile-kuran-i-kerim-harfleri-ve-okunuslari-41747351>
9. Гюльнара Садыхова. Фразеология, восходящая к Библии и Корану. “Elm və təhsil”, Bakı-2014
10. Гюльнара Рагим Гызы Садыхова. Фразеология религиозных источников. Баку-2015

11. А.Г.Назарян. Идиоматические выражения французского языка. Москва «Просвещение» 1978
12. <https://az.wikipedia.org/wiki/Frazeologizm>
13. <https://language.az/07171937.html>
14. <http://zkr.az/kitablar/quran-t%C9%99rc%C3%BCm%C9%99>
15. https://az.wikipedia.org/wiki/Yarad%C4%B1%C4%B1%C5%9F_kitab%C4%B1

Açar sözlər- Frazeologiya, frazeoloji vahidlər, Quran və İncildə istifadə olunmuş frazeoloji birləşmələr, Quran və İncil kitabları, islam və xristiyanlıq, Quran və İncil dünya abidələri kimi.

Ключевые слова: Фраzeология, frazeologizmlər, Фраzeологические сочетания используемые в Коране и Библии, Коране и библейских книгах, исламе и христианстве, Коране и Библии как памятниках мира.

Key words: Phraseology, phraseological units, phraseological combinations used in the Qur'an and the Bible, the books of the Qur'an and the Bible, Islam and Christianity, the Qur'an and the Bible as world monuments.

Xülasə

Mən bu məqalədə sizə Quran və İncil kitabları haqqında ətraflı məlumat verdim. Quran və İncilin meydana gəlməsi, onların nələrdən bəhs etdiyi haqqında geniş yazılmışdır. İslam və xristiyanlıq dinlərinin dünyadakı nüfuzu barəsində də məlumat verilmişdir. Qeyd etdiyim kimi, Quran bir elmdir. Frazeologiya mövzusu geniş mövzudur. Bu məqalədə həmçinin, Quran və İncilin dünya abidələri kimi rolundan bəhs edilmişdir. Həmçinin Quran və İncildəki frazeologiyalar üzə çıxarılıb təhlil edilmişdir. Frazeologiya haqqında ümumi anlayış, qısa şəkildə onların yaranma yolları, günlük həyatımızda istifadəsi haqqında yazılmışdır. Frazeologiyanın dilimdəki mühüm rolu, nitqdə təkrarın qarşısını alması haqqında da məlumatlar verilmişdir. Frazeoloji vahidlərin digər dillərə tərcüməsi zamanı məna uyğunsuzluğu yaranır. Biz bunu tərcümələr zamanı müşahidə edə bilərik. Və nəticə olaraq, bu məqalədə, geniş şəkildə frazeologiyanın Quran və İncildə istifadə olunmasından bəhs edilir.

Особенности фразеологизмов, связанных с Библией и Кораном

Резюме

В этой статье я дал вам подробную информацию о книгах Корана и Библии. Много было написано о создании Корана и Библии и о том, что они из себя представляют. Сообщалось также о влиянии ислама и христианства в мире. Как я уже говорил, Коран – это наука. Тема фразеологии – обширная тема. В данной статье также рассматривается роль Корана и Библии как мировых памятников. Также были выявлены и проанализированы фразеологии в Коране и Библии. Кратко изложены общие представления о фразеологии, способах их образования и употребления в нашей повседневной жизни. Также даются сведения о важной роли фразеологии в языке и предотвращении повторения в речи. При переводе фразеологизмов на другие языки возникают смысловые несоответствия. Мы можем наблюдать это во время переводов. И в заключении в данной статье рассматривается использование фразеологии в Коране и Библии.

Characteristics of phraseological units related to the Quran and the Bible

Summary

In this article, I have given you detailed information about the books of the Quran and the Bible. Much has been written about the creation of the Qur'an and the Bible and what they are about. The influence of Islam and Christianity in the world was also reported. As I mentioned, the Quran is a science. The topic of phraseology is a broad topic. This article also discusses the role of the Quran and the Bible as world monuments. Also, the phraseologies in the Quran and the Bible were revealed and analyzed. A general understanding of phraseology, ways of their formation, and their use in our daily life are briefly written. Information about the important role of phraseology in the language and prevention of repetition in speech is also given. When translating phraseological units into other languages, meaning inconsistencies arise. We can observe this during translations. And in conclusion, this article discusses the use of phraseology in the Qur'an and the Bible.

RƏYÇİ: dos. T.Əliyev